

**Krimuldas vidusskolas
KARJERAS IZGLĪTĪBAS
programma
1. – 12. klasei**

**Ragana
2020.**

Karjera ir izglītības, darba un privātās dzīves mijiedarbība cilvēka mūža laikā (Izglītības likums, 1998).

Karjeras jēdziens mūsdienīgā izpratnē nozīmē cilvēka dzīvesveida izvēli, pašrealizāciju un sekmīgu izvirzīšanos darbībā vairākās savstarpēji saistītās dzīves jomās: izglītība, darbs, ģimene, brīvais laiks, pilsoniskums u.c. Katrā no tām cilvēks visa mūža garumā pilda atbilstošas lomas, izkopj individuālo vērtību sistēmu un rakstura īpašības, veido attieksmes, uzkrāj zināšanas un pašpieredzi, attīsta spējas, realizē intereses un pilnveido savus dotumus un prasmes. Karjeras jēdziens ietver arī indivīda izpratni par veiksmīgu karjeru un spēju uzturēt līdzsvaru starp profesionālo darbību un personisko dzīvi (Lemešonoka, 2017).

Karjeras attīstības atbalsts — pasākumu kopums, kas ietver informācijas, karjeras izglītības un individuālo konsultāciju pieejamību izglītojamajiem karjeras mērķu noteikšanai un plānošanai, izdarot izvēli saistībā ar izglītību un darbu (Izglītības likums, 1998).

Karjeras attīstības atbalsta sistēmu veido trīs galvenie komponenti (1. attēls):

- informācija;
- karjeras izglītība;
- karjeras konsultēšana (Konceptija..., 2006).

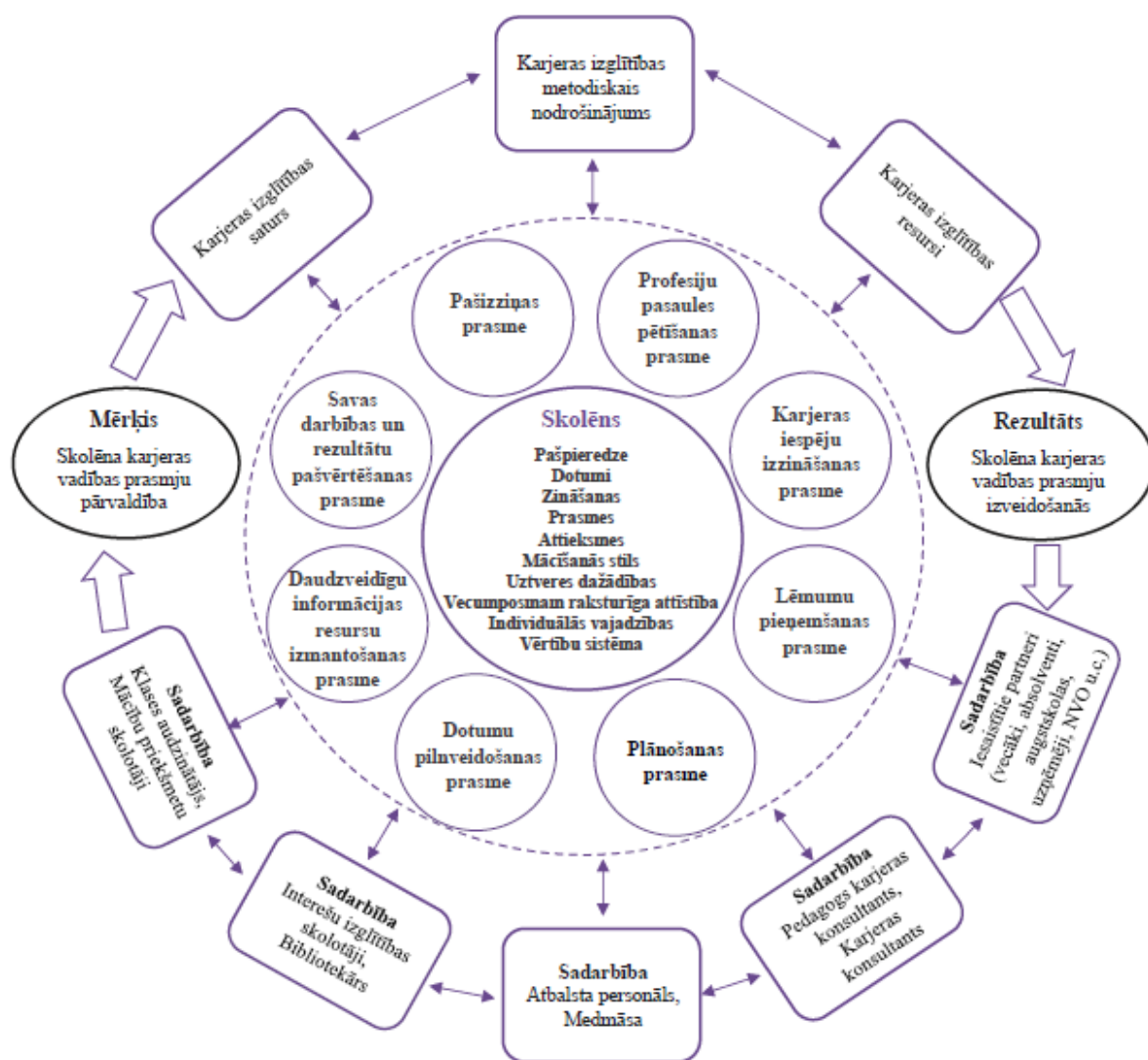

1. attēls. Karjeras attīstības atbalsta sistēma
Adaptēts no Konceptija..., 2006

Informācija karjeras attīstības atbalstam ietver informācijas resursu nodrošināšanu un tiešu (klātienē) vai pastarpinātu (telefoniski, internetā) informācijas sniegšanu par izglītības ieguves iespējām un nosacījumiem, par profesiju saturu un pieprasījumu darba tirgū, par saimnieciskās darbības attīstības perspektīvām (Konceptija..., 2006).

Karjeras izglītība ir izglītības procesā integrēti pasākumi, lai nodrošinātu izglītojamo karjeras vadības prasmju apguvi un attīstīšanu, kas ietver savu interešu, spēju un iespēju apzināšanos tālākās izglītības un profesionālās karjeras virziena izvēlei (Izglītības likums, 1998). Karjeras izglītību iespējams sasaistīt ar jebkura mācību priekšmeta satura apguvi, palīdzot skolēniem izzināt, kādās nozarēs un profesijās var būt noderīgas mācību jomā un mācību priekšmetā apgūstamās zināšanas, prasmes, iemaņas, attieksmes un skolēna individuālie dotumi un talanti.

Karjeras izglītības mērķis – izveidotas karjeras vadības prasmes (2. attēls) – izpaužas skolēna spējā saskaņot **personības ārējo** (zināšanas, atziņas, informācija, izpratne par savām interesēm un piemērotību noteiktām profesijām) un **iekšējo** (prasme organizēt ārējo struktūru savas karjeras vadīšanai) **struktūru** (Lemešonoka, 2017).

2. attēls. Skolēna karjeras vadības prasmju veidošanās modelis
Lemešonoka, 2017

Modelī atspoguļotas karjeras izglītības izpētē gūtās atziņas. Lai skolēni spētu pilnveidot karjeras vadības prasmes, karjeras attīstības atbalstā (t.sk. karjeras izglītībā) nepieciešams:

- iesaistīt izglītības iestādes skolotājus, administrāciju un atbalsta personālu (klases audzinātāju, mācību priekšmetu skolotājus, pedagogu karjeras konsultantu, bibliotekāru, atbalsta personālu, interešu izglītības skolotājus, medmāsu u.c.);
- iesaistīt sadarbības partnerus (izglītības iestādes absolventus, skolēnu vecākus, sociālos partnerus, uzņēmējus, darba devējus, augstskolu pārstāvjus, nevalstisko organizāciju, biedrību, nozaru asociāciju pārstāvjus u.c.);
- veicināt skolēna personības ārējās (iegūtās zināšanas, pieejamā informācija, izpratne par to, kas patīk, interesē, ir vērtīgs un piemērots u.c.) un iekšējās (prasme organizēt un pašvadīt sev vēlamajā virzienā ārējo struktūru) struktūras pilnveidi un abu struktūru mijiedarbības attīstību.

Karjeras izglītībā ieteicams īstenot kompetenču pieejā balstītu mācību principus:

- mācīšanās ir skolēnam personīgi nozīmīga;
- skolotājs ir draudzīgs skolēna atbalstītājs, konsultants, eksperts, mācību situāciju ierosinātājs;
- mācību procesā tiek izmantoti daudzveidīgi informācijas resursi;
- mācību procesā tiek izmantotas informācijas komunikāciju tehnoloģijas (IKT);
- mācību procesā notiek pastāvīga skolēnu digitālās prasmes pilnveidošana;
- mācīšanās notiek daudzveidīgās mācību vidēs (arī ārpus klases telpām) (Lemešonoka, 2013b).

Gadījumos, kad informācija un karjeras izglītības pakalpojumi nav pietiekami, skolēnam jānodrošina iespēja saņemt padziļinātas karjeras konsultācijas (Konceptija..., 2006). **Karjeras konsultēšana** ir “uz personas vajadzībām un karjeras mērķiem” (Mearns, Thorne, McLeod, 2013) centrēta palīdzība cilvēkam, lai veicinātu sevis izzināšanu, savas profesionālās ievirzes apzināšanu, padziļinātu izpratni par izglītību un iespējām darba tirgū un atklātu to profesionālo virzienu, kas vislabāk atbilst viņa personībai, viņa vērtībām, mērķiem. Karjeras konsultēšana sekmē apzinātu un patstāvīgu karjeras lēmumu pieņemšanu (Konceptija..., 2006).

Sniedzot karjeras atbalstu izglītības iestādē, atbalsta sniedzēji sadarbībā ar skolēnu, ņemot vērā viņa vecumu, personības briedumu un attiecīgo dzīves un izglītības posmu, skolēnam personīgi nozīmīgas mācīšanās procesā palīdz:

- izpētīt karjeras iespējas;
- saskatīt ar profesiju, tālākizglītību un svarīgiem dzīves jautājumiem saistītu lēmumu pieņemšanas iespējas;
- izstrādāt pieņemto lēmumu īstenošanas plānu;
- bagātināt pašpieredzi;
- veidot objektīvu paštēlu;
- paaugstināt mācīšanās motivāciju.

Karjeras vadības prasmju attīstīšana ir **viens no** karjeras attīstības atbalsta mērķiem. Karjeras attīstības atbalsta mērķis ir sekmēt:

- indivīda spējām un interesēm atbilstoša **attīstības virziena** (profesijas, izglītības nozares) **izvēli** (Konceptija..., 2006);
- **karjeras vadības prasmju** veidošanu un pilnveidi.

Karjeras vadība (angl. – career management) vai **karjeras pašvadība** ir cilvēka pašvadīta darbība sava dzīves plāna veidošanā un īstenošanā; tā ietver nepārtrauktu savas karjeras attīstības uzraudzīšanu, novērtēšanu, koriģēšanu un vadīšanu sev vēlamā virzienā (Lemešonoka, 2017).

Karjeras vadības prasmes (angl. – career management skills) ir savas dzīves plānu patstāvīgas veidošanas, loģisku lēmumu pieņemšanas un realizēšanas, kā arī savas karjeras vadīšanas un savu karjeras mērķu īstenošanas prasmes (Law, 1996; ELGPN, 2015).

Karjeras vadības prasmju pilnveide ir karjeras izglītības rezultāts. Karjeras vadības prasmju veidošanās un pilnveide notiek vispārējo prasmju veidošanās un pilnveides ietvarā – mācību procesā, veicinot skolēna vispārējo prasmju attīstību, sekmēta arī karjeras vadības prasmju veidošanās, mījsakarībā radot karjeras virzītājspēkus (Garleja, 2006). Skolēna karjeras vadības prasmju veidošanās sākas, apgūstot vienkāršas pamatprasmes (lasītprasmi, rakstītprasmi, runas prasmi, matemātiskās prasmes, sadarbības prasmes), un turpinās sarežģītāku prasmju (digitālās prasmes, daudzveidīgu informācijas resursu izmantošanas, pētniecisko, pašizziņas, pašvērtēšanas, dotumu pilnveidošanas, problēmu risināšanas, komunikācijas, lēmumu pieņemšanas, plānošanas u.c.) pilnveides laikā (Lemešonoka, 2017; 2015).

Karjeras vadības prasmes nav saistītas ar darbībām noteiktā nozarē vai profesijā, to pamatā ir caurviju prasmes, kas stiprina jaunu zināšanu sasaisti ar personisko pieredzi, palīdz veidot pozitīvas attiecības un pieņemt atbildīgus lēmumus (Noteikumi par valsts pamatizglītības..., 2018), jāattīsta visās mācību jomās un mācību priekšmetos (Oliņa, Namsone, France, 2018), un ir noderīgas dažādās profesionālās darbības jomās.

Mācību procesā, t.sk. karjeras izglītībā, skolēns veido un pilnveido šādas caurviju prasmes:

- kritiskā domāšana un problēmrisināšana;
- jaunrade un uzņēmējspēja;
- pašvadīta mācīšanās;
- sadarbība;
- pilsoniskā līdzdalība;
- digitālā prasme (Noteikumi par valsts pamatizglītības..., 2018).

Karjeras kā mācīšanās ciklu izpratne 21. gadsimta karjeras teorijās (Hall, Dawn, Chandler, 2007) karjeras vadības prasmju centrā izvirza **pašvadītas mācīšanās prasmi**, ko papildina citas caurviju prasmes un visu mācību jomu mācību priekšmetos nostiprinātās un attīstītās zināšanas, izpratne un pamatprasmes.

Karjeras izglītībā, izmantojot un pilnveidojot **pašvadītas mācīšanās prasmi**, skolēns aizvien labāk apzinās sevi kā individu, spēj precīzāk formulēt savas vēlmes, vajadzības un intereses, pārvaldīt emocijas, domas un uzvedību un veidot pozitīvas attiecības gan karjerā, gan arī dzīvē kopumā. Pašvadītas mācīšanās prasmes pilnveide paaugstina motivāciju sevi pilnveidot, tā ietver gatavību un vēlēšanos, mērķtiecīgi izmantojot situācijai atbilstošas domāšanas stratēģijas, izvirzīt izglītības un nodarbinātības mērķus, plānot savu darbību to sasniegšanai, īstenot plānu un izvērtēt paveikto gan plāna īstenošanas laikā, sekojot līdzi savam mācīšanās progresam, gan arī sasniedzot rezultātu.

Nozīmīga karjeras vadības prasmju sastāvdaļa ir **kritiskā domāšana un problēmrisināšana** – karjeras izglītībā skolēns karjeras attīstības kontekstā izzina, analizē un izvērtē dažāda veida informāciju un situācijas, izprot to kontekstu, mācās pieņemt izsvērtus un atbildīgus lēmumus, definēt problēmu būtību un risināt vienkāršus un kompleksus karjeras izvēles un attīstības izaicinājumus.

Karjeras vadība saistīta ar **jaunradi un uzņēmējspēju** – dzīvojot mainīgā, attīstībā esošā vidē nepieciešama atvērtība jaunai pieredzei un izaicinājumiem, gatavība meklēt un saskatīt daudzveidīgas iespējas uzlabot esošo dzīves un karjeras situāciju, uzņemties iniciatīvu saglabāt neatlaidību, lai ideju pārvērstu noderīgā risinājumā vai produktā.

Dzīves kvalitātes un sabiedrības ilgtspējas kontekstā viens no karjeras izglītības uzdevumiem ir karjeras vadības prasmju **pilsoniskās līdzdalības** dimensijas pilnveide – vienīgi saskatot kopsakarības sabiedrībā un vidē, analizējot savu iesaisti lokālos un globālos procesos un savā profesionālajā darbībā vai brīvā laika aktivitātēs iesaistoties to uzlabošanā, kā arī uzņemoties atbildību par savu rīcību sabiedrības dalībnieks var īstenot sev un citiem vislietderīgāko karjeru.

Karjeras pašvadību 21. gadsimtā grūti iedomāties bez **digitālās pratības**, kas izpaužas atbildīgā un efektīvā digitālo tehnoloģiju izmantošanā informācijas ieguvei par izglītības un nodarbinātības iespējām, jauna satura radīšanai (piem., veidojot un pilnveidojot darbu mapes, dzīves aprakstus, motivācijas vēstules u.c.), satura koplietošanai un saziņai, kritiski un konstruktīvi izvērtējot tehnoloģiju un mediju lomu.

Karjeras attīstību raksturo kā **paštēla** (ar sevi saistītu domu, izjūtu un attieksmju) **pilnveidi, saskaņošanu** (*compromising*) ar karjeras iespējām un **īstenošanu** karjerā (Blustein, Kenna, Murphy, DeVoy Whitcavitch, 2006), tādēļ karjeras vadības prasmes var nosacīti iedalīt 3 grupās:

- pašizziņas un pašvadības prasmes, kas ietver prasmi uzturēt pozitīvu paštēlu, novērtēt un pilnveidot savu sniegumu karjerā (mācībās, darbā, brīvā laika aktivitātēs u.c. karjeras jomās) un prasmi sniegt informāciju par sevi un karjeras pieredzi;
- karjeras iespēju izpētes prasmes, kas ietver prasmi atrast un izvērtēt informāciju par karjeras (izglītības, nodarbinātības, uzņēmējdarbības u.c.) iespējām;
- karjeras lēmumu pieņemšanas un īstenošanas prasmes, kas ietver prasmi veidot karjeras vīziju (nestrukturētu indivīda redzējumu, kura pamatā ir vēlme sasniegt noteiktu karjeras stāvokli), izvirzīt karjeras attīstības mērķi, izstrādāt un īstenot karjeras attīstības plānu un sadarboties karjeras mērķu sasniegšanai.

Karjeras vadības prasmes ir **prasmju kopums** (1. tabula), ar kura palīdzību cilvēks **pašvada** savas izglītības un darba gaitas, apkopojot, analizējot un organizējot ar sevi, izglītību un nodarbinātību saistīto informāciju.

1. tabula

Karjeras vadības prasmes

Pašizziņas un pašvadības prasmes	Karjeras iespēju izpētes prasmes	Karjeras lēmumu pieņemšanas un īstenošanas prasmes
Prasme uzturēt pozitīvu paštēlu	Prasme atrast informāciju par karjeras iespējām	Prasme veidot karjeras vīziju
Prasme novērtēt un pilnveidot sniegumu	Prasme izvērtēt karjeras iespējas	Prasme izvirzīt karjeras attīstības mērķi
Prasme sniegt informāciju par sevi un karjeras pieredzi		Prasme izstrādāt un īstenot karjeras attīstības plānu
		Prasme sadarboties karjeras mērķa sasniegšanai

Karjeras lēmumu pieņemšanas prasmei ir izšķirošā loma karjeras vadībā, jo pārdomāti lēmumi ļauj sasniegt vislabākos rezultātus visās karjeras jomās (Vuorinen, 2014).

Kompetencēs balstītas izglītības pieeja, kas orientēta uz skolēna personalizētu mācīšanos un praktisku darbošanos, daudzveidīgi izmantojot informācijas komunikāciju tehnoloģijas daudzveidīgā mācību vidē, balstīta uz skolēna pašizziņu un pašpieredzes izmantošanu un partnerībā veidotu skolēna – skolotāja mijiedarbību ir karjeras vadības prasmju veiksmīgas pilnveides priekšnoteikums (Lemešonoka, 2013a).

Karjeras izglītībā sasniedzamais karjeras vadības prasmju līmenis katrā klašu grupā

Karjeras izglītībā sasniedzamais karjeras vadības prasmju līmenis katrā klašu grupā atspoguļots 2.tabulā.

2.tabula

Karjeras izglītībā sasniedzamais karjeras vadības prasmju līmenis katrā klašu grupā

Prasme	Beidzot 3.klasi	Beidzot 6.klasi	Beidzot 9.klasi	Beidzot 12.klasi
Prasme uzturēt pozitīvu paštēlu	Pastāsta par saviem sasniegumiem un prasmēm, kas padodas vislabāk, kā arī par neizdošanos un kļūdām.	Nosauc savas darbības stiprās un vēl pilnveidojamās puses, analizē personiskās īpašības un uzvedību, skaidro, kas ietekmē darbību izvēli un sniegumu (panākumus vai neizdošanos) dažādās karjeras jomās (mācības, interešu izglītība, brīvā laika aktivitātes, mājas darbi).	Patstāvīgi analizē sava snieguma saistību ar personiskajām īpašībām un uzvedību dažādās karjeras jomās (mācību darbs, interešu izglītība, brīvā laika aktivitātes, mājas darbi). Atpazīst savas darbības stiprās puses un ar pieaugušā atbalstu atrod dažādus veidus, kā attīstīt savas domāšanas un uzvedības pilnveidojamās puses.	Patstāvīgi un regulāri analizē un reflektē par sava snieguma saistību ar emocijām, personiskajām īpašībām un uzvedību dažādās karjeras jomās (mācību darbs, interešu izglītība, brīvā laika aktivitātes, mājas darbi), patstāvīgi rod veidus, kā attīstīt spējas pārvaldīt savu domāšanu, emocijas un uzvedību.
Prasme novērtēt un pilnveidot sniegumu	Uzdod jautājumus par pašreizējo sniegumu karjeras jomā (mācības, brīvā laika aktivitātes, interešu izglītība, mājas darbi u.c.) un ar pieaugušā atbalstu, iedvesmojoties no	Izvērtē pašreizējo sniegumu karjeras jomā (mācības, brīvā laika aktivitātes, interešu izglītība, mājas darbi u.c.) izmanto	Izzina savu esošo karjeras situāciju no dažādiem skatpunktiem, lieto un pielāgo situācijai atbilstošas radošās domāšanas stratēģijas, lai	Raugoties uz esošo karjeras situāciju no dažādiem skatpunktiem, pamana jaunas iespējas; mērķtiecīgi un elastīgi izmanto citu pieredzi vai attīsta savas ideju radīšanas

	citu sasniegumiem, meklē idejas tās uzlabošanai.	radošās domāšanas stratēģijas, lai nonāktu pie idejām tās pilnveidei, iedvesmojas no citu idejām, tās papildina.	nonāktu pie jaunām un noderīgām idejām, iedvesmojas no citu pieredzes.	stratēģijas, lai nonāktu pie jauniem un noderīgiem risinājumiem.
Prasme novērtēt un pilnveidot sniegumu	-	Ar skolotāja atbalstu izveido un patstāvīgi papildina darbu mapi (<i>portfolio</i>).	Patstāvīgi pilnveido darbu mapi. Izmanto piemērotākās digitālo tehnoloģiju sniegtās iespējas digitālās darbu mapes veidošanā.	Mērķtiecīgi izvēlas vai pielāgo un efektīvi izmanto atbilstošas digitālās tehnoloģijas digitālās darbu mapes veidošanā.
Prasme novērtēt un pilnveidot sniegumu	-	-	Nosauc savas priekšrocības darbam vai uzņēmējdarbībai noteiktā nozarē (profesijā) Latvijā vai ārzemēs.	Analizē savas priekšrocības darbam vai uzņēmējdarbībai noteiktā nozarē (profesijā) Latvijā vai ārzemēs.
Prasme novērtēt un pilnveidot sniegumu	Ar skolotāja atbalstu plāno laiku mācībām un darbam.	Patstāvīgi plāno laiku mācībām un darbam.	Patstāvīgi izvēlas un iekļauj plānā savām vajadzībām un interesēm atbilstošas aktivitātes, nosakot šo izvēļu priekšrocības un trūkumus.	Pieņem lēmumus, novērtējot savas vajadzības, zināšanas un intereses, patstāvīgi plāno savu ikdienu saistībā ar nākotnes karjeru.
Prasme novērtēt un pilnveidot sniegumu	Ar pedagoga atbalstu seko iepriekš izvirzītu snieguma kritēriju izpildei un novērtē savu mācību darbu un mācīšanās pieredzi.	Patstāvīgi seko iepriekš izvirzītu snieguma kritēriju izpildei dažādās karjeras jomās un nosaka, vai un kā sniegumu uzlabot.	Patstāvīgi veido savus kritērijus, kas liecina par mērķa sasniegšanu dažādās karjeras jomās, izzina sava padarītā progresu un nosaka, vai un kā uzlabot	Patstāvīgi izmanto kritērijus, kas palīdz īstenot darba uzraudzīšanu un pilnveidošanu dažādās karjeras jomās, izvērtē, apkopo un turpmākā darba procesā

			sniegumu. Izmanto kļūdas, lai mērķtiecīgi mainītu savu darbību.	mērķtiecīgi izmanto gūto pieredzi.
Prasme sniegt informāciju par sevi un karjeras pieredzi	Nosauc savus dotumus, sasniegumus, intereses un vajadzības. Pastāsta par savas mācīšanās progresu un prasmēm, veido saprota mutvārdu runu un reaģē uz klausītāju jautājumiem.	Prot pastāstīt par saviem dotumiem, sasniegumiem, interesēm un vajadzībām, raksturot sava padarītā progresu, izmantojot vienotu kritēriju sistēmu, iesaistās dialogā ar klausītājiem.	Mērķtiecīgi plāno un veido strukturētu un saturīgu mutvārdu runu karjeras attīstības mērķa sasniegšanai (piem., darba devēja informēšanai), rosina klausītājus uz diskusiju.	Veido un prezentē tekstus karjeras mērķu sasniegšanai (piem., savu dotumu, sasniegumu, interesu, vajadzību un nākotnes nodomu savstarpējās saistības atklāšanai), bagātina tos ar specifiskiem līdzekļiem (balss toni, tēlainu valodu, precīzu un aprakstošu vārdu krājumu, neverbālajiem saziņas līdzekļiem), lai sasniegtu komunikatīvo mērķi.
Prasme sniegt informāciju par sevi un karjeras pieredzi	-	-	-	Izmanto svešvalodu savu karjeras attīstības mērķu sasniegšanai starptautiskā kontekstā klātienē vai virtuālā vidē.
Prasme sniegt informāciju par sevi un karjeras pieredzi	Sniedz par sevi informāciju anketā.	Atbilstoši adresātam un saziņas mērķim raksta un pēc parauga noformē atbildes uz strukturētas aptaujas jautājumiem.	Raksta patstāvīgi lietišķo vēstuli, iesniegumu, dzīvesgaitas aprakstu (CV) un motivācijas vēstuli, arī digitālajā formā un e-vidē.	Patstāvīgi vai pēc noteiktiem paraugiem veido profesionālajai saziņai atbilstošus rakstveida tekstus (iesniegumu, dzīvesgaitas aprakstu (CV) un motivācijas vēstuli), identificē

				raksturīgākās kļūdas lietišķajā saziņā.
Prasme sniegt informāciju par sevi un karjeras pieredzi	Izmanto digitālās tehnoloģijas informācijas sniegšanai pēc norādījumiem.	Izmanto digitālās tehnoloģijas informācijas par karjeras pieredzi prezentēšanai un pārraidei.	Izvēlas un izmanto ar karjeras mērķu sasniegšanu saistīta satura (dzīves apraksti, motivācijas vēstules) radīšanai un pārraidei piemērotākās digitālo tehnoloģiju sniegtās iespējas.	Mērķtiecīgi izvēlas vai pielāgo un efektīvi izmanto atbilstošas digitālās tehnoloģijas, lai radītu, prezentētu un pārraidītu karjeras mērķu sasniegšanai nozīmīgu saturu.
Prasme atrast informāciju par karjeras iespējām	Meklē pārbaudītus faktus par karjeras iespējām un pats tos pārbauda.	Pārliciecinās, vai iegūta pietiekami vispusīga un precīza informācija par karjeras iespējām, pārbauda tās ticamību.	Tiecas iegūt vispusīgu un precīzu informāciju par karjeras iespējām, nosaka atsevišķus faktorus, kas traucē iegūt patiesu informāciju.	Gūst vispusīgu, precīzu informāciju par karjeras iespējām, izvērtē tās ticamību un analizē, kādēļ atsevišķās situācijās ticamu informāciju iegūt ir grūtības.
Prasme atrast informāciju par karjeras iespējām	Izmanto digitālās tehnoloģijas karjeras informācijas meklēšanai pēc norādījumiem.	Izmanto digitālās tehnoloģijas, lai iegūtu un apstrādātu informāciju par karjeras iespējām.	Izmanto piemērotākās digitālo tehnoloģiju sniegtās iespējas, lai atrastu un apstrādātu informāciju par karjeras iespējām.	Mērķtiecīgi izvēlas vai pielāgo un efektīvi izmanto atbilstošas digitālās tehnoloģijas, lai atrastu un apstrādātu informāciju par karjeras iespējām.
Prasme izvērtēt karjeras iespējas	Salīdzina uzņēmumus savā novadā un pilsētā, meklē informāciju par veiksmīgiem sava novada uzņēmumiem un stāsta par tiem.	Analizē publiski pieejamo informāciju, lai noskaidrotu, kādi uzņēmumi un kādās nozarēs ir izplatīti vietējā pašvaldībā, un	Balstoties uz konkrētiem piemēriem, analizē dažādas uzņēmējdarbības un nodarbinātības formas un to priekšrocības dažādās nozarēs	Atlasa un analizē informāciju par izglītības un darba iespējām Latvijā un ārzemēs.

		kādu profesiju pārstāvji nodarbināti tajos.	un profesijās.	
Prasme izvērtēt karjeras iespējas	Nosauc un no sava redzespunkta stāsta par vecāku un citu ģimenes locekļu profesijām.	Salīdzina profesiju veidus, balstoties uz tajās veicamo darba specifiku: fizisks – garīgs darbs, darbs telpās – darbs ārā u.tml.	Atlasa, apkopo un analizē informāciju par dažādās nozarēs un profesijās nepieciešamajām zināšanām, prasmēm un personības īpašībām.	Atlasa un analizē informāciju par dažādās nozarēs un profesijās nepieciešamajām zināšanām, prasmēm un personības īpašībām un par darba tiesisko regulējumu, t.sk., par darba vides riska faktoriem Latvijā.
Prasme izvērtēt karjeras iespējas	Skaidro, kā jaunas prasmes, zināšanas un uzņēmība palīdz sasniegt mērķus un īstenot savas intereses un iespējas darba tirgū.	Pēc skolotāja dotā parauga analizē informāciju par veicamā darba saturu, aprīkojumu, darbarīkiem, darba vidi un darba apstākļiem dažādās profesijās.	Analizē informāciju par veicamā darba saturu, aprīkojumu, darbarīkiem, darba vidi un darba apstākļiem dažādās profesijās.	Analizē informāciju par profesiju klasificēšanas iespējām, profesionālo interešu jomām un nozarēm.
Prasme izvērtēt karjeras iespējas	Atpazīst profesijas pēc darba pienākumu aprakstiem vai demonstrējumiem, darbarīku un darba attēliem.	Atlasa, vizualizē un strukturē informāciju par darba saturu dažādās nozares profesijās.	Atlasa, analizē, vizualizē un strukturē informāciju par profesiju saturu dažādās nozarēs.	Raksturo vaļasprieku, mācību priekšmetu satura un profesionālo interešu savstarpējo atbilstību.
Prasme izvērtēt karjeras iespējas	Izmantojot vienkāršu situāciju piemērus, pamato, kāpēc darbs ir vērtība.	Skaidro dažādu profesiju nozīmi savā, ģimenes un kopienas dzīvē.	Analizē dažādu profesiju nozīmi savā, ģimenes un kopienas dzīvē.	Raksturo vērtību realizēšanas iespējas profesionālajā darbībā.
Prasme izvērtēt karjeras iespējas	Saskata vienkāršas ar sekmīgu karjeru	Skaidro sekmīgas karjeras ietekmi	Analizē, kā sekmīga atsevišķu	Skaidro un pamato savu skatījumu par izglītības,

iespējas	saistītas kopsakarības sabiedrībā (skolā, ģimenē un vietējā kopienā).	uz tās īstenotājiem, viņu ģimenes locekļiem, vietējo kopienu ekonomiku un sabiedrību nacionālā mērogā un saskata savu nepieciešamību iesaistīties savas kopienas dzīves uzlabošanā.	indivīdu karjera ietekmē pašus, viņu ģimenes locekļus, vietējo kopienu ekonomiku un sabiedrību Eiropas mērogā un pamato to, ar dažādos avotos gūtu informāciju un statistikas datiem.	nodarbinātības kopsakarībām gan vietējā, gan globālā mērogā; izvērtē indivīdu, sabiedrības un vides mijiedarbību karjeras attīstības kontekstā.
Prasme izvērtēt karjeras iespējas	Veido stāstījumu par darba darītājiem, kuru rakstura īpašības, zināšanas un prasmes ir pašam nozīmīgas, pamato savu izvēli. Pauž savus uzskatus par sadzīves situācijām, ņemot vērā savas un citu cilvēku vajadzības un vēlmes.	Iepazīst un izvērtē veiksmīgus paša izvēlētas nozares pārstāvjus, lai izdarītu secinājumus par viņu sasniegumiem un īpašībām, kas nodrošinājušas panākumus.	Salīdzina veiksmīgus paša izvēlētas nozares pārstāvjus, lai izdarītu secinājumus par viņu sasniegumiem un īpašībām, kas nodrošinājušas panākumus.	Salīdzina darba devēju un klientu prasības dažādos laika posmos un valstīs, lai izdarītu secinājumus par darba tirgus, t.sk., uzņēmējdarbības, attīstības tendencēm.
Prasme izvērtēt karjeras iespējas	Pēc skolotāja dotajiem kritērijiem salīdzina, interpretē, novērtē, savieno un grupē vienkāršu informāciju par karjeras iespējām.	Pēc dotajiem un paša radītajiem kritērijiem salīdzina, interpretē, novērtē, savieno un grupē informāciju par karjeras iespējām.	Mērķtiecīgi izzina, analizē, izvērtē un savieno dažāda veida informāciju par karjeras iespējām, izprot to kontekstu.	Mērķtiecīgi kritiski analizē karjeras iespējas, izzinot, analizējot un kritiski izvērtējot to kontekstu. Lai sasniegtu konkrētu mērķi, sintezē un interpretē informāciju.
Prasme izvērtēt karjeras iespējas	Veido savā pieredzē un viedoklī balstītu argumentāciju karjeras iespēju raksturošanai. Formulē savus secinājumus,	Veido dotajā karjeras iespējas kontekstā faktos balstītu argumentāciju, atšķirot atbilstošo no	Raksturojot karjeras iespējas, atšķir faktos balstītu apgalvojumu no pieņēmuma, faktus no viedokļa, un	Raksturojot karjeras iespējas, spriež no konkrētā uz vispārīgo un no vispārīgā uz konkrēto. Argumentē, pierādot izteiktā

	saskaņā ar dotajiem norādījumiem.	neatbilstošā un svarīgo no mazāk svarīgā. Patstāvīgi formulē tiešus, vienkāršus secinājumus.	patstāvīgi formulē pamatotus secinājumus.	apgalvojuma ticamību un veidojot pamatotus secinājumus, pamana un novērš loģiskās argumentācijas kļūdas.
Prasme veidot karjeras vīziju	Ar prieku fantazē par dažādām karjeras attīstības iespējām. Ir atvērts jaunai karjeras pieredzei.	Ar ieinteresētību uztver dažādas karjeras attīstības iespējas, izmanto iztēli, lai veidotu neikdienišķas sakarības. Uzdrīkstas mēģināt paveikt kaut ko jaunu.	Uz dažādām karjeras attīstības iespējām raugās ar zinātkāri, iztēlojas nebijušus risinājumus. Ir gatavs pieņemt nenoteiktību un jaunus izaicinājumus.	Interesējas par atklājumiem un inovācijām, proaktīvi meklē jaunas karjeras attīstības iespējas, lai, tās īstenojot, efektīvi uzlabotu savu un citu dzīves kvalitāti.
Prasme veidot karjeras vīziju	Pauž savu viedokli par karjeras iecerēm un uzklausu citu viedokli.	Piedalās savu karjeras ieceru apspriešanā un izvērtēšanā.	Piedalās diskusijās par savām karjeras iecerēm.	Piedalās diskusijās par savām karjeras iecerēm, pauž savu viedokli, noskaidro citu viedokļus un to pamatojumu, nosaka kopīgo un atšķirīgo, pauž piekrišanu vai nepiekrišanu.
Prasme izvirzīt karjeras attīstības mērķi	Atpazīst un formulē karjeras attīstības problēmu saistošā, ar personisko pieredzi saistītā kontekstā.	Ar pedagoga atbalstu nosaka reālas karjeras attīstības vajadzības, atpazīst un formulē karjeras attīstības problēmu dotajā kontekstā.	Nosaka reālas karjeras attīstības vajadzības, raksturo problēmas būtību, atpazīst un formulē karjeras attīstības problēmu cēloņsakarību un dažādu nosacījumu savstarpējās mijiedarbības kontekstā.	Patstāvīgi nosaka aktuālas karjeras attīstības vajadzības, precīzi formulē karjeras attīstības problēmu un pamato nepieciešamību to risināt.
Prasme izvirzīt	Ar pedagoga atbalstu izvirza	Izvirza karjeras attīstības mērķi,	Formulē kontekstā	Izvirza karjeras attīstības mērķi,

karjeras attīstības mērķi	karjeras attīstības mērķi, piedāvā risinājumus, izvēlas labāko risinājumu.	piedāvā risinājumus, izvēlas labāko un nolemj to īstenot.	balstītus strukturētus pieņēmumus. Izvirza karjeras attīstības mērķi, piedāvā risinājumus, izvēlas labāko un nolemj to īstenot.	piedāvā vairākus risinājumus, izvērtē tos attiecībā pret mērķi, izvēlas un nolemj īstenot labāko risinājumu.
Prasme izvirzīt karjeras attīstības mērķi	Ar pieaugušā atbalstu izvirza karjeras attīstības mērķi mācību uzdevumā un plāno savas darbības soļus, lai to izpildītu.	Patstāvīgi izvirza vairākus karjeras attīstības (mācīšanās) mērķus un plāno, kā tos īstenot gan vienatnē, gan grupā.	Izvirza īstermiņa un ilgtermiņa karjeras attīstības (t.sk. mācīšanās) mērķus, plāno to īstenošanas soļus, uzņemas atbildību par to izpildi.	Regulāri un atbilstoši savām karjeras attīstības vajadzībām izvirza īstermiņa un ilgtermiņa karjeras attīstības mērķus; formulē kritērijus, pēc kuriem izvērtēt, vai mērķis ir sasniegts; plāno mērķa īstenošanas soļus; uzņemas atbildību par savu lomu soļu īstenošanā un mērķu sasniegšanā.
Prasme izvirzīt karjeras attīstības mērķi	Izvirza īstermiņa mērķus savu interešu attīstīšanai, jaunu zināšanu un prasmju apgūšanai.	Izvirza sev īstermiņa mērķus, izmantojot gan savu, gan nozīmīgu citu cilvēku pieredzi.	Plāno savu izaugsmi saistībā ar mācībām un vaļaspriekiem, balstoties uz savu stipro pušu un grūtību jomu apzināšanos.	Izvirza dzīves mērķus un darbojas, lai prognozētu, patstāvīgi pieņemtu atbildīgus un izsvērtus lēmumus par savu nākotnes darbības jomu (karjeru), ņemot vērā informāciju par izmaiņām darba tirgū un respektējot savas vajadzības un vērtības.
Prasme izstrādāt un īstenot karjeras attīstības	Raksturojot savu pieredzi līdzīgās situācijās, izsaka idejas karjeras attīstības mērķa	Iztēlojoties karjeras mērķa sasniegšanas gaitu un eksperimentējot	Spriežot “atpakaļgaitā” un atrodot pretpiemērus, veido karjeras	Patstāvīgi izstrādā karjeras attīstības plānu; īsteno to, izvēloties, lietojot un pielāgojot

plānu	sasniegšanai. Ar pedagoga atbalstu veido karjeras attīstības plānu, īsteno to un izvērtē rezultātu.	domās, veido karjeras attīstības plānu, īsteno to, izvērtē paveikto pēc paša radītiem kritērijiem un iesaka uzlabojumus.	attīstības situācijas modeli un tajā pamatotu karjeras attīstības plānu. Īsteno to un, ja nepieciešams, īstenošanas laikā pielāgo plānu mainīgajai situācijai, meklē citu pieeju, paņēmieni. Izvērtē paveikto un plāno uzlabojumus turpmākajam darbam.	piemērotas problēmrisināšanas stratēģijas; elastīgi reaģē uz neparedzētām izmaiņām; izvērtē paveikto un gūtos secinājumus izmanto arī citā kontekstā.
Prasme izstrādāt un īstenot karjeras attīstības plānu	-	Izzina pieejamos resursus un atrod jaunus, lai īstenotu savu karjeras ieceri.	Elastīgi un izsvērti izmanto pieejamos resursus un rod jaunus, lai īstenotu savu karjeras ieceri.	Efektīvi organizē resursus, lai īstenotu savu karjeras ieceri; patstāvīgi meklē, izvērtē un atbildīgi izmanto citu idejas.
Prasme izstrādāt un īstenot karjeras attīstības plānu	Īstenojot karjeras attīstības plānu, nepadodas, ja neizdodas to īstenot, bet mēģina vēlreiz.	Saskaroties ar grūtībām karjeras attīstības plāna īstenošanā, meklē atbalstu un izmanto to.	Saskaroties ar grūtībām karjeras attīstības plāna īstenošanā, neatlaidīgi meklē un rod risinājumu.	Kļūdas un grūtības karjeras attīstības plāna īstenošanā izmanto kā iespēju izaugsmei.
Prasme sadarboties karjeras mērķu sasniegšanai	Skaidro savstarpējā atbalsta nepieciešamību un izpausmes karjerā un sadzīvē un piedalās tā nodrošināšanā.	Analizē piemērus par sadarbības izpausmēm karjerā un sabiedrībā.	Veido rīcības plānu un īsteno sadarbību savu karjeras attīstības mērķu sasniegšanai.	Plāno un īsteno nozīmīgu, cieņpilnu verbālu, neverbālu un digitālu komunikāciju karjeras attīstības mērķu sasniegšanai. Piedāvā savas idejas, lai iedvesmotu citus īstenot viņu karjeras ieceres.

Karjeras vadības prasmju līmeņa novērtēšana (t.sk. pašnovērtēšana), atgriezeniskās saites sniegšana skolēniem par viņu karjeras vadības prasmju līmeni

Skolēnu mācību sasniegumu vērtēšanā arī karjeras izglītībā jāievēro sistēmiskuma, atklātības un skaidrības, metodiskās daudzveidības, iekļaujošais un izaugsmes principi (Noteikumi par valsts pamatizglītības..., 2018). Vērtējot skolēnu mācību sasniegumus, izmanto **formatīvo, summatīvo un diagnosticējošo** vērtēšanu.

Karjeras izglītībai piemērotāka ir formatīvā vērtēšana. Atšķirībā no diagnosticējošās un summatīvās vērtēšanas (*vērtēšanas, lai mācītos*), kurā skolēns ir nosacīti pasīvs vērtēšanas dalībnieks, formatīvās vērtēšanas (*vērtēšana kā mācīšanās*) laikā skolēns aktīvi iesaistās sasniegto mācīšanās rezultātu analīzē un turpmāko mācīšanās mērķu definēšanā (Čakāne, 2018). Formatīvās vērtēšanas *būtiskākais aspekts ir skolotāja dota **aprakstošā atgriezeniskā saite** skolēnam par viņa mācīšanos* (Čakāne, 2018, 132. lpp).

Formatīvās vērtēšanas laikā skolotājs mudina skolēnus atklāt savas veiksmes un neveiksmes, uzdot jautājumus, precizēt, saņemt atgriezenisko saiti, lai saprastu, ko un kā karjeras vadības prasmju apguvē jāmācās tālāk. Formatīvā vērtēšana karjeras izglītībā ļauj padarīt mācību (mācīšanas un mācīšanās) procesu **pašvadītu** – skolēni paši definē savus mācīšanās uzdevumus, paši analizē un izvērtē savu mācīšanos (karjeras vadības prasmju pilnveidi) un attīsta lietpratību, attīstot caurviju prasmes, īpaši – pašizziņas, pašvadības, sadarbības un līdzdalības prasmes.

Formatīvā vērtēšana ietver **ievadvērtēšanu un kārtējo vērtēšanu**.

- **Ievadvērtēšanu** ieteicams organizēt “mācību gada vai jauna temata apguves sākumā”, piemēram, pirms karjeras izglītības pasākuma, lai skolotājs un skolēni noskaidrotu skolēnu esošo karjeras vadības prasmju līmeni. Ievadvērtēšana ļauj karjeras izglītības īstenotājam pilnveidot mācību saturu un procesu, savukārt skolēni ievadvērtēšanā “aktualizē savu iepriekšējo pieredzi, secina un pieņem lēmumus par savu mācīšanos” Ievadvērtēšanā var izmantot rakstiskas, mutiskas, praktiskas un kombinētas vērtēšanas formas, piemēram, aptaujas, sarunas, praktisku darbu vai rakstisku darbu, testu, darbu ar tekstu, individuālu vai grupas projektu, eseju, referātu, diskusiju, darbu mapi, strukturētu novērošanu u.c. (Skolēnu mācību sasniegumu..., 2009).

- **Kārtējā vērtēšana** ieteicama kā katra karjeras izglītības pasākuma sastāvdaļa, ar mērķi “iegūt informāciju par mācīšanos un to izmantot mācību uzlabošanai, sekmēt skolēnu mācīšanos un mācību motivāciju, rosināt skolēnu interesi, veicināt atbildību un pašvērtēšanas prasmes” (Skolēnu mācību sasniegumu..., 2009). Kārtējā vērtēšanā var izmantot daudzveidīgas rakstiskas, mutiskas, praktiskas un kombinētas vērtēšanas formas, kuras var īstenot 5 – 15 minūšu laikā. Kārtējās vērtēšanas laikā, uzdodot jautājumus vai uzdevumus, un saņemot atbildes, kā arī novērojot uzdevumu izpildi un tās rezultātus, karjeras izglītības īstenotājs kopā ar skolēniem var konstatēt viņu kļūdas un grūtības karjeras vadības prasmju pilnveidē un meklēt kopīgos secinājumus pamatotos risinājumus (Skolēnu mācību sasniegumu..., 2009).

Formatīvās vērtēšanas laikā skolēns saņem **skolotāja sniegto atgriezenisko saiti**. Tai būtu jābūt **savlaicīgai** (vislabāk, ja skolēns atgriezenisko saiti saņem uzreiz, karjeras izglītības pasākuma laikā). Atgriezenisko saiti skolotājs var sniegt kā mutisku vai rakstisku komentāru, kā arī izmantojot neverbālas metodes, piemēram, ar žestu, mīmikas vai pozas izmaiņu palīdzību (Karjeras attīstības atbalsts, 2008).

Atgriezeniskā saite ļauj uzskatāmi parādīt atšķirības starp to, kā cilvēks uztver pats sevi, un to, kā viņu uztver apkārtējie. Tā “*palīdz cilvēkam labāk sevi iepazīt*” (Starptautiskā karjeras..., 2012), t.i., tālāk pilnveido pašizziņu. Objektīva atgriezeniskā saite ļauj labāk izprast savas karjeras vadības prasmes, to izmantošanas rezultātus un pieņemt un īstenot lēmumus par to pilnveides nepieciešamību.

Atgriezeniskās saites “*sniegšana ir nopietns darbs, kas prasa koncentrēšanos, drosmi, cieņu pret citiem*” (Karjeras attīstības atbalsts, 2008), tādēļ, sniedzot atgriezenisko saiti, nepieciešams ievērot vairākus **principus**:

- atgriezeniskās saites mērķis ir karjeras izglītības īstenotāja un skolēna “savstarpējā sadarbība karjeras attīstības atbalsta norises analīzes un vērtēšanas procesā ar mērķi uzlabot tā norisi” (Karjeras attīstības atbalsts, 2008);
- sniedzot atgriezenisko saiti, rūpīgi jāseko, kā tā tiek uztverta (vispiemērotākais brīdis atgriezeniskajai saitei ir tad, kad skolēns to lūdz), vai skolēns saprot un pieņem atgriezenisko saiti, un nepieciešamības gadījumā atgriezeniskā saite jāpilnveido;
- atgriezeniskajai saitei jābūt alternatīvas vai citu piedāvājumu ietverošai (ne tikai jāatspoguļo karjeras vadības prasmju trūkumi un nepilnības, bet arī jāpiedāvā detalizēti un argumentēti ieteikumi to pilnveidei);
- individuālai un konkrētai (vērstai uz konkrētā skolēna karjeras vadības prasmju pilnveidi, nevis uz karjeras vadības prasmju pilnveidi vispār);
- atgriezeniskajai saitei jābūt konkrētai un atbilstošai noteiktai situācijai, kontekstam;
- atgriezeniskajai saitei jābūt skaidri saprotamai, formulētai vienkāršā, skolēnam saprotamā valodā, izvēloties tikai tādus izteicienus, kas skolēnam ir pilnīgi saprotami, un izvairoties no terminoloģijas, kuru ikdienā nelieto vai kura vēl nav apgūta mācību priekšmetos;
- sniedzot atgriezenisko saiti jākoncentrējas uz skolēna stiprajām pusēm, sasniegumiem karjeras vadības prasmju pilnveidē;
- atgriezeniskajai saitei jābūt iedrošinošai un uzmundrinošai;
- sniedzot atgriezenisko saiti, būtu jāizvairās no vērtēšanas un interpretēšanas. Atgriezeniskās saites centrā jābūt datiem un faktiem, nevis atgriezeniskās saites sniedzēja uzskatiem par datiem un faktiem (Ertelts, Šulcs, 2008; Karjeras attīstības atbalsts, 2008).

Atgriezenisko saiti par skolēna karjeras vadības prasmēm **savas kompetences ietvaros** var sniegt visi karjeras attīstības atbalstā iesaistītie izglītības iestādes darbinieki. **Vēlama arī skolēnu vecāku** (citu likumisko pārstāvju un aprūpētāju) **izglītošana konstruktīvas, karjeras vadības prasmes pilnveidojošas atgriezeniskās saites sniegšanā** izglītojamajiem mājas vidē, lai nostiprinātu un pilnveidotu izglītības iestādē īstenotās karjeras izglītības rezultātus un atbalstītu skolēnu karjeras vadības prasmju tālāku pilnveidi.

Atgriezeniskā saite ir tās sniedzēja un saņēmēja **sadarbība** (Karjeras attīstības atbalsts, 2008), tādēļ karjeras izglītībā, sniedzot atbalstu pašizziņas prasmju pilnveidē, jāpievērš uzmanība arī **atgriezeniskās saites saņemšanas prasmju** pilnveidei, t.i., jāpalīdz pilnveidot prasme:

- uzmanīgi klausīties un pārdomāt dzirdēto;
- lūgt precizēt neskaidrības un daudznozīmīgus izteikumus;
- jautāt par lietām, kas netiek minētas atgriezeniskajā saitē, bet ir nozīmīgas audzēknim;
- nevērtēt visu atgriezeniskās saites informāciju kā pareizu vai nepareizu (kategorijās “melns – balts”);
- pieņemt atgriezenisko saiti kā cita viedokli, kurš var nebūt 100% objektīvs;
- neaizstāvēties, netaisnoties, dzirdot kritiskus komentārus;
- izvairīties no pakļaušanās negatīvām emocijām (dusmas, naidis, panika u. c.), izmantot iespēju tās pārrunāt un mācīties no tām;
- kritiski izvērtēt un pieņemt vai pamatoti noraidīt saņemtos komentārus un ieteikumus (Karjeras attīstības atbalsts, 2008).

Iepriekš raksturota skolotāja sniegtā atgriezeniskā saite, taču ne mazāk svarīga ir savas darbības un tās rezultātu **pašnovērtēšanā** gūtā atgriezeniskā saite, kurā skolēns pats konstatē savu karjeras vadības prasmju līmeni (Skolēnu mācību sasniegumu..., 2009). Karjeras vadības prasmju pašnovērtēšana veicina pašizziņas prasmju pilnveidi, tādēļ katrā karjeras izglītības pasākumā vēlams paredzēt gan karjeras izglītības īstenotāja sniegtu atgriezenisko saiti, gan pašnovērtēšanu. Šāda vērtēšana dod iespēju skolotājam un skolēnam **kopīgi** pārdomāt un izvērtēt karjeras izglītības pasākumā notiekošo un veidot **kopīgus, pašvērtēšanā** un **savstarpējā vērtēšanā** gūtus **secinājumus**, pilnveidot karjeras vadības prasmju mācīšanu un mācīšanos.

Mācību sasniegumu vērtēšanas metodiskie paņēmieni karjeras izglītībā apkopoti 3. tabulā.

3. tabula

Mācību sasniegumu vērtēšanas metodiskie paņēmieni karjeras izglītībā

Adaptēts no Sociālās zinības, 2014

Metodiskais paņēmieni	Komentārs
Āra nodarbības (mācību ekskursijas) ziņojums	Skolēns mācību ekskursijas vai citas āra nodarbības laikā veic iepriekš saņemtu mācību uzdevumu, par kuru sagatavo iepriekš zināmiem kritērijiem atbilstošu ziņojumu. Skolotājs un klases biedri sniedz atgriezenisko saisti par ziņojumu.
Darbu mape	Noteiktos laika posmos skolēns pārrunā darbu mapes saturu ar klases audzinātāju, saņemot formatīvu atgriezenisko saiti.
Informācijas vizualizēšana	Skolēni apgūto informāciju pārveido diagrammā, shēmā, attēla u.c., demonstrējot prasmi strukturēt, analizēt, kombinēt, sintezēt u.c. informāciju par karjeras iespējām.

Metodiskais paņēmieni	Komentārs
Jautājumi un atbildes nodarbības sākumā (beigās)	Jautājumi, kurus uzdod pirms mācību satura apguves, nodarbības laikā un pēc tam, rosina skolēnus domāt un reflektēt, paaugstinot mācību motivāciju un padziļinot izpratni.
Multimediju prezentācija	Skolēns individuāli vai grupā, atbilstoši mācību uzdevumam, sagatavo uzstāšanos par paveikto (piem., par izzināto nozari, profesiju vai tālākizglītības iespēju), izmantojot vienu vai vairākus medijus (video, PowerPoint, stenda referāts, infografika u. c.). Skolotājs un klases biedri atbilstoši iepriekš zināmajiem kritērijiem novērtē prezentāciju.
Mutiska uzstāšanās	Skolēns individuāli vai iesaistot prezentācijā arī citus skolēnus, atbilstoši mācību uzdevumam, klases biedriem un skolotājam sniedz verbālu ziņojumu par izstrādāto projektu, pamatojoties uz iepriekš noteiktiem kritērijiem.
Pašvērtējums	Skolēns pats novērtē savu sniegumu, prasmes un zināšanas, pamatojoties uz noteiktiem rezultatīvajiem rādītājiem. Rezultatīvie rādītāji var būt apkopoti aptaujas lapā, atstājot vietu plašākam vārdiskam skaidrojumam.
Piedalīšanās diskusijās (diskusija)	Skolotājs un klases biedri atbilstoši iepriekš zināmiem kritērijiem novērtē skolēna līdzdalību diskusijā klasē – kā skolēns pauž savus uzskatus, piedāvā savas idejas, jautā, sniedz novērtējumu un apspriež temata pamatjēdzienus, attieksmes. Nozīmīgākie kritēriji ir skolēna līdzdalības līmenis (aktivitāte) un sniegto komentāru kvalitāte.
Rakstiska atskaite	Skolēns sagatavo atskaiti (piem., par projekta darbu) rakstiskā formā, pamatojoties uz iepriekš zināmiem kritērijiem.
Rezumēšana (secināšana)	Skolēni stundas vai temata apguves noslēgumā formulē īsus secinājumus par svarīgāko, kas apgūts.
Sadarbības prasmju novērtēšana	Skolēni strādā nelielās grupās, lai veiktu mācību uzdevumu. Pēc darba pabeigšanas grupas dalībnieki kopā (viens grupas dalībnieks par vienu grupas biedru u. c.) izvērtē sadarbību un sniedz ieteikumus sadarbības pilnveidošanai nākotnē.

Karjeras attīstības atbalsta jomas

Karjeras attīstības atbalsts izglītības iestādē ietver trīs pamatjomas:

1. **Pašizziņa**, kas ietver:

- izpratnes veidošanu par sevi, apkopojot un analizējot pašizpētē iegūto informāciju;
- kritiskās domāšanas attīstīšanu, izvērtējot savas personības iezīmes, raksturu, vērtības, dotumus un spējas;
- jēgpilnu un mērķtiecīgu jaunradi, paaugstinot savas kompetences.

2. **Karjeras iespēju izpēte**, kas ietver:

- profesiju pasaules un tās attīstības pētīšanu;
- dažādu izglītības un darba iespēju pētīšanu Latvijā un pasaulē;
- daudzveidīgu informācijas avotu izmantošanu, izvērtējot, atlasot un analizējot karjeras informāciju;
- digitālās prasmes izmantošanu karjeras informācijas atrašanā un izvērtēšanā.

3. **Karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana**, kas ietver:

- karjeras plāna veidošanu;
- karjeras attīstības lēmumu pieņemšanu;
- karjeras pašvadīšanu (Lemešonoka, 2017).

Visbiežāk ikvienā izglītības pakāpē skolēni saņem karjeras attīstības atbalstu visās jomās, sākot no sākumskolā lielāka uzmanība tiek pievērsta pašizpētei (kāds es esmu, kas mani interesē, ko es spēju) un karjeras iespēju izpētei (profesiju daudzveidība un informācijas atrašana par tām), savukārt lēmumu pieņemšana vairāk saistīta ar interešu izglītības programmas izvēli u.c. brīvā laika pavadīšanas veidiem.

Pamatskolā pašizziņas jomā skolēni turpina pašizpēti un attīsta kritiskās domāšanas prasmi, izvērtējot spēju pilnveides iespējas. Šajā posmā skolēni iepazīstas ar profesiju pasaules un darba tirgus mainību, un, attīstot savas digitālās prasmes, kritisko domāšanu un lasītprasmi, mācās meklēt un izmantot informāciju dažādos avotos. Lēmumu pieņemšana un īstenošana saistās ar karjeras izvēli pēc 6. vai 9. klases.

Vidusskolas klašu skolēni turpina iepazīt un izvērtēt savas personības iezīmes un savas stiprās puses, kā arī mērķtiecīgi paaugstina savas kompetences un paplašina izpratni par iespējām Latvijā un pasaulē. Lēmumu pieņemšana un īstenošana šajā posmā notiek mērķtiecīgi, veidojot individuālos karjeras plānus, apzinoties dažādas iespējas un izvēloties savām vajadzībām un esošajai sociāli ekonomiskajai situācijai piemērotāko alternatīvu.

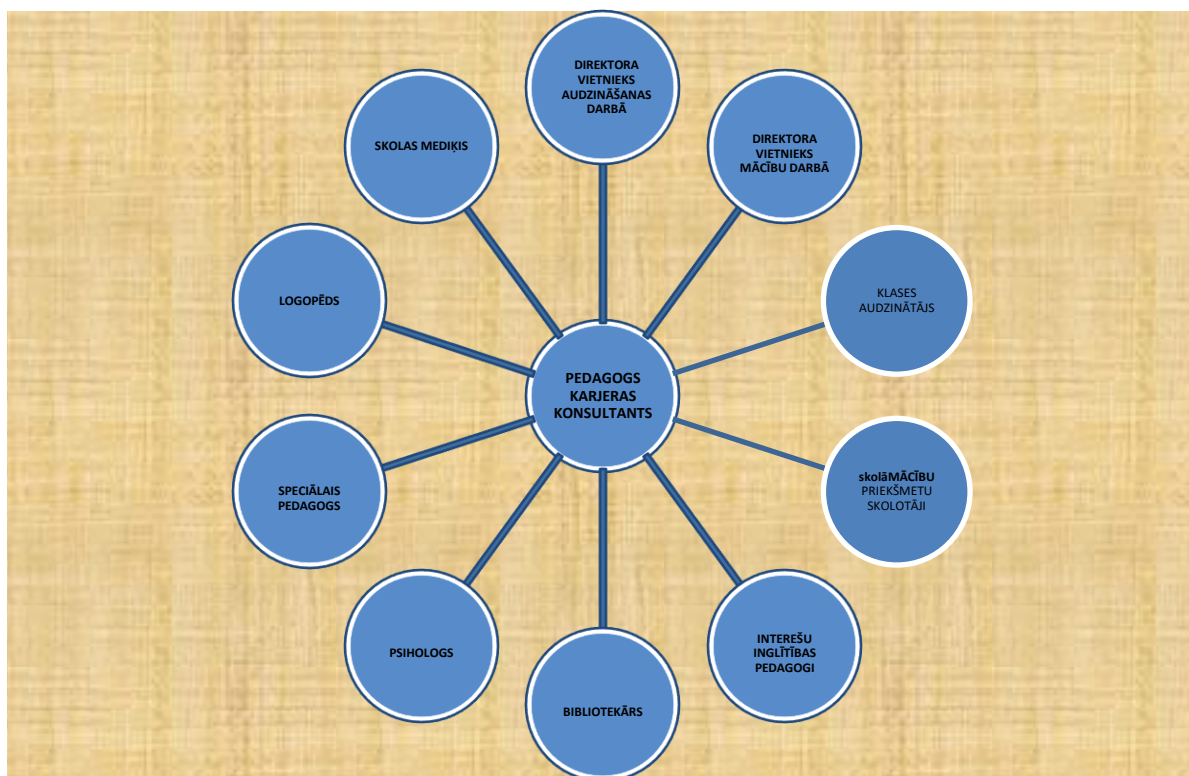
Karjeras attīstības atbalsts vispārējā izglītībā

Karjeras attīstības atbalsta sistēma vispārizglītojošā skolā ir pasākumu kopums, kas sniedz iespēju skolēnam jebkurā izglītības pakāpē – sākumskolā, pamatskolā, vidusskolā – pašizziņas procesā apzināties savas intereses, dotumus un kompetences, un izvērtēt to atbilstību profesionālās darbības jomām. Skolas karjeras attīstības atbalsta sistēmu raksturo:

- skaidri noteiktas visu pušu atbildības;
- nodrošināta daudzveidīgas informācijas pieejamība;
- daudzveidīgu un kvalitatīvu metodisko un izdales materiālu pieejamība;
- digitālo pakalpojumu pieejamība, kas var būt īpašs karjeras atbalsta sniegšanas veids tiešsaistē vai attālināti (Miķelsone, 2008).

Vispārizglītojošā skolā karjeras atbalsta sniegšanā skolēnam ir iesaistīts gan klases audzinātājs un mācību priekšmetu skolotāji, gan arī pārējie skolas pedagoģiskā personāla pārstāvji: bibliotekārs, interešu izglītības skolotāji, atbalsta personāls un medmāsa, pedagogs karjeras konsultants un citi iesaistītie dalībnieki: skolēnu vecāki, skolas absolventi, augstskolu pārstāvji, darba devēji, uzņēmēji, biedrību, jauniešu un nevalstisko organizāciju pārstāvji u.tml. Sistēmiski un sistemātiski īstenojot karjeras izglītību visos skolas līmeņos, iespējama jau agrīna skolēna karjeras vadības prasmju veidošanās, kas, absolvējot skolu, var būt par pamatu izsvērtu karjeras lēmumu pieņemšanā (Lemešonoka, 2017).

Karjeras attīstības atbalsta priekšnoteikums ir tajā iesaistīto speciālistu sadarbība, pienākumu un atbildības sadale atbilstoši kopīgi sasniedzamajiem mērķiem. Par karjeras attīstības atbalsta speciālistu komandas koordinētājiem (skatīt 3. attēlu) var kļūt pedagogi karjeras konsultanti (Korna, 2011, 90-96), šo darbu skolā var koordinēt un pārraudzīt arī direktora vietnieks audzināšanas darbā vai klašu audzinātāju metodiskās komisijas vadītājs.

3. attēls. Karjeras konsultanta/pedagoga karjeras konsultanta sadarbība ar karjeras attīstības atbalsta īstenotājiem

Speciālistu pienākumi, funkcijas un atbildība:

Pedagogs karjeras konsultants

- koordinē pedagogu un atbalsta personāla sadarbību karjeras atbalsta sniegšanai;
- konsultē un informē skolēnus, viņu ģimenes un pedagogus par aktualitātēm karjeras izglītībā;
- izglīto skolēnus, pedagogus un vecākus karjeras izvēles jautājumos;
- sadarbojas ar dažādiem partneriem karjeras atbalsta jautājumos;
- veic pētniecisko un metodisko darbu skolā;
- pilnveido savu profesionālo kvalifikāciju.

Direktora vietnieks audzināšanas darbā

- koordinē un pārrauga audzināšanas darbu, t.sk. karjeras izglītības un interešu izglītības darbu skolā;
- koordinē klašu audzinātāju darbu un karjeras atbalsta pasākumu norisi skolā;
- nodrošina informācijas apriti par aktualitātēm karjeras izglītībā;
- veicina tālāk izglītību par karjeras izglītības jautājumiem.

Direktora vietnieks mācību darbā

- koordinē un pārrauga izglītības darbu skolā (uzņemšana vidusskolā, vidējās izglītības programmu saturs, mācību priekšmetu izvēle, eksāmenu izvēle).

Klases audzinātājs

- izstrādā un īsteno klases audzinātāja programmu saskaņā ar skolas galvenajiem uzdevumiem audzināšanas darbības un karjeras izglītības plānu, klases audzinātāju stundu programmu, izglītojamo vecumposma īpatnībām, skolēnu vajadzībām un interesēm;
- veic skolēnu izpēti savas kompetences ietvaros un analizē viņu attīstības dinamiku, nosakot viņu attīstības virzības raksturu un apjomu;
- rūpējas, lai klasē būtu labvēlīga vide skolēnu personības attīstībai un izglītošanai, kopā ar skolēnu plāno un organizē klases pasākumus un sekmē klases dalību skolas un citos pasākumos;
- rosina izglītojamos iesaistīties skolēnu pašpārvaldē un ārpusstundu darbā;
- uzzina skolēnu ģimenes iespējas bērna audzināšanā un sadarbojas ar vecākiem vai personām, kas viņus aizstāj, palīdzot risināt ar izglītojamā personību, izglītošanos un vērtību sistēmas veidošanu saistītus jautājumus.

Mācību priekšmetu skolotāji

- informē un konsultē skolēnus un vecākus par karjeras izglītības jautājumiem sava mācību priekšmeta satura ietvaros.

Interesu izglītības pedagogi

- informē un konsultē skolēnus un viņu vecākus par karjeras izvēles iespējām interešu izglītības programmas satura ietvaros.

Bibliotekārs

- informē skolēnus, pedagogus un vecākus par jaunāko literatūru (grāmatas, prese, bukleti, metodiskie līdzekļi) karjeras izglītībā;
- veido tematiskas izstādes;
- palīdz meklēt informāciju internetā un sniedz informatīvo atbalstu.

Psihologs

- novēro skolēnus mācību stundās;
- veic psiholoģisko izpēti un individuālo psihodiagnostiku skolēnu grupu psiholoģisko izpēti;
- palīdz skolēniem apzināties viņu spējas, intereses un dotumus.

Sociālais pedagogs

- konsultē skolēnus, viņu ģimenes, pedagogus par sociālo jautājumu risināšanas kārtību un iespējām pašvaldībā saistībā ar karjeras atbalsta pieejamību.

Logopēds

- konsultē skolēnus un viņu vecākus par logopēdiskiem jautājumiem, ja tas skar skolēna karjeras izvēli.

Skolas mediķis

- konsultē skolēnus un viņu vecākus par karjeras izvēles iespējām skolēnu veselības dēļ, ja tas skar skolēnu profesionālos nodomus.

Karjeras izglītība tiek integrēta visā izglītības procesā: mācību priekšmetu apguvē, audzināšanas darbā, ārpusstundu pasākumos un sadarbībā ar skolēnu vecākiem.

Izmantotā literatūra

- Karjeras attīstības atbalsta pasākumu plāna paraugs vispārējās vidējās izglītības iestādēm, 2019.
- Lemešonoka, I., (2017). *Skolēna karjeras vadības prasmju veidošanās vispārizglītojošās skolas pedagoģiskajā procesā*. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte.

Krimuldas vidusskolas karjeras izglītības programma

1. Karjeras izglītības programmas mērķi un uzdevumi

Karjeras izglītības programmas **mērķis** ir nodrošināt skolēna karjeras vadības prasmju pilnveidi, lai skolēns, izprotot savas, darba tirgus un sabiedrības attīstības un mijiedarbības likumsakarības, spētu patstāvīgi pieņemt un īstenot karjeras attīstības lēmumus, iesaistīties sabiedrības dzīvē un veidoties par laimīgu un atbildīgu personību.

Uzdevumi:

1. Stiprināt skolēna izpratni par izglītības un darba vērtībām, veidojot vērtējošu attieksmi un atbildību par sevi un savu rīcību.
2. Pilnveidot skolēna izpratni par savas, darba tirgus un sabiedrības attīstības un mijiedarbības likumsakarībām.
3. Nostiprināt un attīstīt sekmīgai karjeras vadībai nepieciešamās pašizziņas, karjeras iespēju izpēti un karjeras lēmumu pieņemšanas un īstenošanas prasmes.
4. Apgūt karjeras attīstībā un karjeras vadībā nepieciešamās caurviju prasmes, lai stiprinātu jaunu zināšanu sasaisti ar personisko pieredzi, veidotu pozitīvas attiecības un pieņemtu atbildīgus lēmumus.

2. Karjeras izglītības programmas īstenošanas plāns

Klašu grupa	Karjeras izglītības joma	Tēma	Sasniedzamais rezultāts	Īstenošana	Metodika
1.-3.	Karjeras iespēju izpēte	Profesiju daudzveidība	Atpazīst profesijas pēc darba pienākumu aprakstiem vai demonstrējumiem, darbarīku un darba attēliem. Veido stāstījumu par darba darītājiem.	Sociālā un pilsoniskā mācību joma, valodu mācību joma	“Pavāra darbarīki” (20. metodika)
1.-3.	Karjeras iespēju izpēte	Profesiju daudzveidība	Atpazīst profesijas pēc darba pienākumu aprakstiem vai demonstrējumiem, darbarīku un darba attēliem. Pēc skolotāja dotajiem kritērijiem salīdzina, interpretē, novērtē, savieno un grupē vienkāršu informāciju par karjeras iespējām.	Sociālā un pilsoniskā mācību joma	“Uzmini profesiju!” (24. metodika)

1.-3.	Karjeras iespēju izpēte	Darba nozīme cilvēka dzīvē	Pēc skolotāja dotajiem kritērijiem salīdzina, interpretē, novērtē, savieno un grupē vienkāršu informāciju par karjeras iespējām. Pauž savus uzskatus par sadzīves situācijām, ņemot vērā savas un citu cilvēku vajadzības un vēlmes.	Sociālā un pilsoniskā mācību joma, valodu mācību joma	“Nozīmīgās profesijas” (72. metodika)
1.-3.	Karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Profesiju daudzveidība	Pēc skolotāja dotajiem kritērijiem salīdzina, interpretē, novērtē, savieno un grupē vienkāršu informāciju par karjeras iespējām. Ar prieku fantazē par dažādām karjeras attīstības iespējām.	Sociālā un pilsoniskā mācību joma	“Profesijas mums apkārt” (80. metodika)
4.-6.	Pašizziņa	Izjūtu un mācību (darba) rezultātu saistība	Nosauc un analizē personiskās īpašības un uzvedību, skaidro, kas ietekmē darbību izvēli un sniegumu (panākumus vai neizdošanos) dažādās karjeras jomās (mācības, interešu izglītība, brīvā laika aktivitātes, mājas darbi).	Sociālā un pilsoniskā mācību joma	“Palīdzošo izjūtu bingo” (18. metodika)
4.-6.	Pašizziņa, karjeras iespēju izpēte	Sevis iepazīšanas veidi	Nosauc un analizē personiskās īpašības un uzvedību. Salīdzina profesiju veidus, balstoties uz tajās veicamā darba specifiku. Pēc skolotāja dotā parauga analizē informāciju par veicamā darba saturu dažādās profesijās.	Sociālā un pilsoniskā mācību joma, valodu mācību joma	“Sarunas profesijās” (33. metodika)
4.-6.	Pašizziņa, karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Darbs kā katra cilvēka ikdienas nepieciešamība un zināšanu un prasmju pilnveides iespēja	Prot pastāstīt par saviem dotumiem, sasniegumiem, interesēm un vajadzībām, raksturot sava padarītā progresu, izmantojot vienotu kritēriju sistēmu. Pēc skolotāja dotā parauga analizē informāciju par veicamā darba	Sociālā un pilsoniskā mācību joma	“Mani darbi skolā un mājās” (44. metodika)

			saturu. Piedalās karjeras iespēju un karjeras ieceru apspriešanā un izvērtēšanā.		
4.-6.	Karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana.	Profesijas, to saturs un daudzveidība	Skaidro dažādu profesiju nozīmi savā, ģimenes un kopienas dzīvē. Salīdzina profesiju veidus, balstoties uz tajās veicamo darba specifiku. Piedalās karjeras iespēju un karjeras ieceru apspriešanā un izvērtēšanā.	Sociālā un pilsoniskā mācību joma	“Darba saturs profesijās” (58. metodika)
7.-9.	Pašizziņa	Savu interešu, spēju un dotību attīstīšana	Atpazīst savas darbības stiprās puses un ar pieaugušā atbalstu rod dažādus veidus, kā attīstīt savas domāšanas un uzvedības pilnveidojamās puses Patstāvīgi analizē sava snieguma saistību ar personiskajām īpašībām un uzvedību dažādās karjeras jomās (mācību darbs, interešu izglītība, brīvā laika aktivitātes, mājas darbi).	Sociālā un pilsoniskā mācību joma	“Mans mācīšanās stils” (1. metodika)
7.-9.	Pašizziņa, karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmuma pieņemšana un īstenošana	Savu sasniegumu atspoguļojums, izmantojot IKT	Patstāvīgi pilnveido darbu mapi. Izvēlas un izmanto piemērotākās digitālo tehnoloģiju sniegtās iespējas digitālās darbu mapes veidošanā. Patstāvīgi analizē sava snieguma saistību ar personiskajām īpašībām un uzvedību dažādās karjeras jomās (mācību darbs, interešu izglītība, brīvā laika aktivitātes, mājas darbi). Patstāvīgi veido savus kritērijus, kas liecina par mērķa sasniegšanu dažādās karjeras jomās. Izvirza īstermiņa un ilgtermiņa karjeras attīstības (t.sk.	Sociālā un pilsoniskā mācību joma	“Digitālā darbu mape” (30. metodika)

			mācīšanās) mērķus, plāno to īstenošanas soļus, uzņemas atbildību par to izpildi.		
7.-9.	Karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Izglītības iespējas Latvijā	Izvēlas un izmanto piemērotākās digitālo tehnoloģiju sniegtās iespējas, lai atrastu un apstrādātu nepieciešamo informāciju par karjeras iespējām. Atlasa, apkopo un analizē informāciju par dažādās nozarēs un profesijās nepieciešamajām zināšanām, prasmēm un personības īpašībām.	Sociālā un pilsoniskā mācību joma	“Izglītības iespējas Latvijā” (51. metodika)
7.-9.	Karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Profesiju daudzveidība, prestižs un pievilcība	Mērķtiecīgi izzina, analizē, izvērtē un savieno dažāda veida informāciju par karjeras iespējām, izprot to kontekstu. Piedalās diskusijās par karjeras iespējām un karjeras iecerēm, ievēro kopīgi izveidotos diskusijas noteikumus. Uz dažādām karjeras attīstības iespējām raugās ar zinātkāri, iztēlojas nebijušus risinājumus.	Sociālā un pilsoniskā mācību joma, kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību joma	“Profesijas infografika” (78. metodika)
10.-12.	Pašizziņa, karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Pašnodarbinātais vai darbinieks?	Raksturo vērtību realizēšanas iespējas profesionālajā darbībā. Piedalās diskusijās par karjeras iespējām un karjeras iecerēm, pauž savu viedokli, piekrišanu vai nepiekrišanu, noskaidro citu viedokļus un to pamatojumu, nosaka kopīgo un atšķirīgo. Raksturojot karjeras iespējas, spriež no konkrētā uz vispārīgo un no vispārīgā uz konkrēto. Argumentē, pierādot izteiktā apgalvojuma ticamību un veidojot	Sociālā un pilsoniskā mācību joma, valodu mācību joma, kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību joma	“Ceļš uz uzņēmējdarbību” (65. metodika)

			pamatotus secinājumus, pamana un novērš savas un citu loģiskās argumentācijas kļūdas. Novērtējot savas zināšanas un intereses, pieņem lēmumus, plāno savu nākotnes karjeru.		
10.-12.	Pašizziņa, karjeras iespēju izpēte	Nodarbinātības jomas, intereses un profesijas	Analizē savas priekšrocības darbam vai uzņēmējdarbībai noteiktā nozarē (profesijā) Latvijā vai ārzemēs. Analizē informāciju par profesiju klasificēšanas iespējām un profesionālo interešu jomām.	Sociālā un pilsoniskā mācību joma	“Nodarbinātības jomas” (54. metodika)
10.-12.	Karjeras iespēju izpēte	Daudzveidīgā darba pasaule	Gūst vispusīgu, precīzu informāciju par karjeras iespējām, izvērtē tās ticamību un analizē, kādēļ atsevišķās situācijās ticamu informāciju iegūt ir grūtības.	Sociālā un pilsoniskā mācību joma	“Tautsaimniecības nozares un atbilstošās profesijas” (84. metodika)
10.-12.	Karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Gatavība tālākizglītībai un darba tirgum	Mērķtiecīgi kritiski analizē karjeras iespējas, izzinot, analizējot un kritiski izvērtējot to kontekstu. Piedāvā savas idejas, lai iedvesmotu citus īstenot viņu karjeras ieceres. Proaktīvi meklē jaunas karjeras attīstības iespējas, lai tās īstenojot, efektīvi uzlabotu savu un citu dzīves kvalitāti.	Sociālā un pilsoniskā mācību joma	„Darba un izglītības nozīme” (88. metodika)

3. Pasākumi potenciālajiem izglītojamajiem un viņu vecākiem

Pasākuma nosaukums un veids	Sasniedzamais rezultāts	Mērķauditorija
“Vecāku karjeras atbalsts izlaiduma klašu skolēniem” (48. metodika)	Skolēnu vecāki zina, kā atbalstīt savu bērnu karjeras izvēles un lēmumu pieņemšanas procesā	9. un 12. klašu skolēnu vecāki
“Iekāp sava bērna kurpēs!” (49. metodika)	Skolēnu vecāki gūst priekšstatu, kā notiek aktīvā mācīšanās stundās	Potenciālo izglītojamo - 1., 7. un 10. klašu skolēnu vecāki

4. Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti karjeras vadības prasmēs, beidzot 3., 6., 9. un 12. klasi. un veidi to izvērtēšanai

Klase	Pašizziņa un pašvadība	Karjeras iespēju izpēte	Karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Izvērtēšanas veidi
3.	Pastāsta par saviem sasniegumiem un prasmēm, kas padodas vislabāk, kā arī par neizdošanos un kļūdām. Uzdod jautājumus par pašreizējo sniegumu karjeras jomā (mācības, brīvā laika aktivitātes, interešu izglītība, mājas darbi u.c.) un ar pieaugušā atbalstu, iedvesmojoties no citu sasniegumiem, meklē idejas tās uzlabošanai. Ar skolotāja atbalstu plāno laiku mācībām un darbam. Ar pedagoga atbalstu seko iepriekš izvirzītu snieguma	Meklē pārbaudītus faktus par karjeras iespējām un pats tos pārbauda. Izmanto digitālās tehnoloģijas karjeras informācijas meklēšanai pēc norādījumiem. Salīdzina uzņēmumus savā novadā un pilsētā, meklē informāciju par veiksmīgiem sava novada uzņēmumiem un stāsta par tiem. Nosauc un no sava redzespunkta stāsta par vecāku un citu ģimenes locekļu profesijām. Skaidro, kā jaunas prasmes,	Ar prieku fantazē par dažādām karjeras attīstības iespējām. Ir atvērts jaunai karjeras pieredzei. Pauž savu viedokli par karjeras iecerēm un uzklausa citu viedokli. Atpazīst un formulē karjeras attīstības problēmu saistošā, ar personisko pieredzi saistītā kontekstā. Ar pieaugušā atbalstu izvirza karjeras attīstības mērķi mācību uzdevumā un plāno savas darbības soļus, lai to izpildītu. Izvirza īstermiņa mērķus savu	Informācijas vizualizēšana Jautājumi un atbildes nodarbības sākumā (beigās) Pašvērtējums Piedalīšanās diskusijās (diskusija) Rezumēšana (secināšana) Sadarbības prasmju novērtēšana

	kritēriju izpildei un novērtē savu mācību darbu un mācīšanās pieredzi. Nosauc savus dotumus, sasniegumus, intereses un vajadzības. Pastāsta par savas mācīšanās progresu un prasmēm, veido saprotamu mutvārdu runu un reaģē uz klausītāju jautājumiem. Sniedz par sevi informāciju anketā. Izmanto digitālās tehnoloģijas informācijas sniegšanai pēc norādījumiem.	zināšanas un uzņēmība palīdz sasniegt mērķus un īstenot intereses un iespējas darba tirgū. Atpazīst profesijas pēc darba pienākumu aprakstiem vai demonstrējumiem, darbarīku un darba attēliem. Izmantojot vienkāršu situāciju piemērus, pamato, kāpēc darbs ir vērtība. Saskata vienkāršas ar sekmīgu karjeru saistītas kopsakarības sabiedrībā (skolā, ģimenē un vietējā kopienā). Veido stāstījumu par darba darītājiem, kuru rakstura īpašības, zināšanas un prasmes ir pašam nozīmīgas, pamato savu izvēli. Pauž savus uzskatus par sadzīves situācijām, ņemot vērā savas un citu cilvēku vajadzības un vēlmes. Pēc skolotāja dotajiem kritērijiem salīdzina, interpretē, novērtē, savieno un grupē vienkāršu informāciju par karjeras iespējām. Veido savā pieredzē un viedoklī balstītu argumentāciju karjeras	interesu attīstīšanai, jaunu zināšanu un prasmju apgūšanai. Raksturojot savu pieredzi līdzīgās situācijās, izsaka idejas karjeras attīstības mērķa sasniegšanai. Ar pedagoga atbalstu veido karjeras attīstības plānu, īsteno to un izvērtē rezultātu. Īstenojot karjeras attīstības plānu, nepadodas, ja neizdodas to īstenot, bet mēģina vēlreiz. Skaidro savstarpējā atbalsta nepieciešamību un izpausmes karjerā un sadzīvē, un piedalās tā nodrošināšanā.	
--	--	---	--	--

		iespēju raksturošanai. Formulē savus secinājumus, saskaņā ar dotajiem norādījumiem.		
6.	Nosauc savas darbības stiprās un vēl pilnveidojamās puses, analizē personiskās īpašības un uzvedību, skaidro, kas ietekmē darbību izvēli un sniegumu (panākumus vai neizdošanos) dažādās karjeras jomās (mācības, interešu izglītība, brīvā laika aktivitātes, mājas darbi). Izvērtē pašreizējo sniegumu karjeras jomā (mācības, brīvā laika aktivitātes, interešu izglītība, mājas darbi u.c.) izmanto radošās domāšanas stratēģijas, lai nonāktu pie idejām tās pilnveidei, iedvesmojas no citu idejām, tās papildina. Ar skolotāja atbalstu izveido un patstāvīgi papildina darbu mapi (porfolio). Patstāvīgi plāno laiku mācībām un darbam. Patstāvīgi seko iepriekš izvirzītu snieguma kritēriju izpildei dažādās karjeras jomās un nosaka, vai un kā sniegumu uzlabot.	Pārlicinās, vai iegūta pietiekami vispusīga un precīza informācija par karjeras iespējām, pārbauda tās ticamību. Izmanto digitālās tehnoloģijas, lai iegūtu un apstrādātu informāciju par karjeras iespējām. Analizē publiski pieejamo informāciju, lai noskaidrotu, kādi uzņēmumi un kādās nozarēs ir izplatīti vietējā pašvaldībā, un kādu profesiju pārstāvji tajos strādā. Salīdzina profesijas, balstoties uz tajās veicamo darba specifiku: fizisks – garīgs darbs, darbs telpās – darbs ārā u.tml. Pēc skolotāja dotā parauga analizē informāciju par veicamā darba saturu, aprīkojumu, darbarīkiem, darba vidi un darba apstākļiem dažādās profesijās. Atlasa un vizualizē un informāciju par darba saturu dažādās nozares profesijās.	Ar ieinteresētību uztver dažādas karjeras attīstības iespējas, izmanto iztēli, lai veidotu neikdienišķas sakarības. Uzdrīkstas mēģināt paveikt kaut ko jaunu. Piedalās savu karjeras ieceru apspriešanā un izvērtēšanā. Ar pedagoga atbalstu nosaka reālas karjeras attīstības vajadzības, atpazīst un formulē karjeras attīstības problēmu dotajā kontekstā. Izvirza karjeras attīstības mērķi, piedāvā risinājumus, izvēlas labāko un nolemj to īstenot. Patstāvīgi izvirza vairākus karjeras attīstības (mācīšanās) mērķus un plāno, kā tos īstenot gan vienatnē, gan grupā. Izvirzot sev īstermiņa mērķus, izmanto gan savu, gan nozīmīgu citu cilvēku pieredzi. Iztēlojoties karjeras mērķa sasniegšanas gaitu un	Āra nodarbības (mācību ekskursijas), ziņojums Darbu mape Informācijas vizualizēšana Jautājumi un atbildes nodarbības sākumā (beigās) Multimediju prezentācija Mutiska uzstāšanās Pašvērtējums Pedalīšanās diskusijās (diskusija) Rezumēšana (secināšana) Sadarbības prasmju novērtēšana

	Prot pastāstīt par saviem dotumiem, sasniegumiem, interesēm un vajadzībām, raksturot sava padarītā progresu, izmantojot vienotu kritēriju sistēmu, iesaistās dialogā ar klausītājiem. Atbilstoši adresātam un saziņas mērķim raksta un pēc parauga noformē atbildes uz strukturētas aptaujas jautājumiem. Izmanto digitālās tehnoloģijas informācijas par karjeras pieredzi prezentēšanai un pārraidei	Skaidro dažādu profesiju nozīmi savā, ģimenes un kopienas dzīvē. Skaidro sekmīgas karjeras ietekmi uz tās īstenotājiem, viņu ģimenes locekļiem, vietējo kopienu ekonomiku un sabiedrību nacionālā mērogā un saskata savu nepieciešamību iesaistīties savas kopienas dzīves uzlabošanā. Iepazīst un izvērtē veiksmīgus paša izvēlētas nozares pārstāvjus lai izdarītu secinājumus par viņu sasniegumiem un īpašībām, kas nodrošinājušas panākumus. Pēc dotajiem un paša radītajiem kritērijiem salīdzina, interpretē, novērtē, savieno un grupē informāciju par karjeras iespējām. Veido faktos par karjeras iespējas kontekstu balstītu argumentāciju, atšķir atbilstošo no neatbilstošā un svarīgo no mazāk svarīgā. Patstāvīgi formulē tiešus, vienkāršus secinājumus par karjeras iespēju.	eksperimentējot domās, veido karjeras attīstības plānu, īsteno to, izvērtē paveikto pēc paša radītiem kritērijiem un iesaka uzlabojumus. Izzina pieejamos resursus un atrod jaunus, lai īstenotu savu karjeras ieceri. Saskaroties ar grūtībām karjeras attīstības plāna īstenošanā, meklē atbalstu un izmanto to. Analizē sadarbību karjerā un sabiedrībā.	
9.	Patstāvīgi analizē sava snieguma saistību ar personiskajām īpašībām un uzvedību dažādās	Tiecas iegūt vispusīgu un precīzu informāciju par karjeras iespējām, nosaka atsevišķus	Uz dažādām karjeras attīstības iespējām raugās ar zinātkāri, iztēlojas nebijušus risinājumus. Ir	Āra nodarbības (mācību ekskursijas), ziņojums Darbu mape

karjeras jomās (mācību darbs, interešu izglītība, brīvā laika aktivitātes, mājas darbi). Atpazīst savas darbības stiprās puses un ar pieaugušā atbalstu atrod dažādus veidus, kā attīstīt savas domāšanas un uzvedības pilnveidojamās puses. Izzina savu esošo karjeras situāciju no dažādiem skatpunktiem, lieto un pielāgo situācijai atbilstošas radošās domāšanas stratēģijas, lai nonāktu pie jaunām un noderīgām idejām, iedvesmojas no citu pieredzes. Patstāvīgi pilnveido darbu mapi. Izmanto piemērotākās digitālo tehnoloģiju sniegtās iespējas digitālās darbu mapes veidošanā. Nosauc savas priekšrocības darbam vai uzņēmējdarbībai noteiktā nozarē (profesijā) Latvijā vai ārzemēs. Patstāvīgi izvēlas un iekļauj plānā savām vajadzībām un interesēm atbilstošas aktivitātes, nosakot šo izvēļu priekšrocības un trūkumus. Patstāvīgi veido savus kritērijus,	faktorus, kas traucē iegūt patiesu informāciju. Izmanto piemērotākās digitālo tehnoloģiju sniegtās iespējas, lai atrastu un apstrādātu informāciju par karjeras iespējām. Balstoties uz konkrētiem piemēriem, analizē dažādas uzņēmējdarbības un nodarbinātības formas un to priekšrocības dažādās nozarēs un profesijās. Atlasa, apkopo un analizē informāciju par dažādās nozarēs un profesijās nepieciešamajām zināšanām, prasmēm un personības īpašībām. Analizē informāciju par veicamā darba saturu, aprīkojumu, darbarīkiem, darba vidi un darba apstākļiem dažādās profesijās. Atlasa, analizē, vizualizē un strukturē informāciju par profesiju saturu dažādās nozarēs. Analizē dažādu profesiju nozīmi savā, ģimenes un kopienas dzīvē. Analizē, kā sekmīga atsevišķu indivīdu karjera ietekmē pašus,	gatavs pieņemt nenoteiktību un jaunus izaicinājumus. Piedalās un aizstāv viedokli diskusijās par savām karjeras iecerēm. Nosaka reālas karjeras attīstības vajadzības, raksturo problēmas būtību, atpazīst un formulē karjeras attīstības problēmu cēloņsakarību un dažādu nosacījumu savstarpējās mijiedarbības kontekstā. Formulē kontekstā balstītus strukturētus pieņēmumus. Izvirza karjeras attīstības mērķi, piedāvā risinājumus, izvēlas labāko un nolemj to īstenot. Izvirza īstermiņa un ilgtermiņa karjeras attīstības (t.sk. mācīšanās) mērķus, plāno to īstenošanas soļus, uzņemas atbildību par to izpildi. Plāno savu izaugsmi mācībās un brīvā laika aktivitātēs, balstoties uz savu stipro pušu un grūtību jomu apzināšanos. Spriežot “atpakaļgaitā” un atrodot pretpiemērus veido karjeras	Informācijas vizualizēšana Jautājumi un atbildes nodarbības sākumā (beigās) Multimediju prezentācija Mutiska uzstāšanās Pašvērtējums Pedalīšanās diskusijās (diskusija) Rakstiska atskaite Rezumēšana (secināšana) Sadarbības prasmju novērtēšana
--	--	---	--

	kas liecina par mērķa sasniegšanu dažādās karjeras jomās, izzina sava padarītā progresu un nosaka, vai un kā uzlabot sniegumu. Izmanto kļūdas, lai mērķtiecīgi mainītu savu darbību. Mērķtiecīgi plāno un veido strukturētu un saturīgu mutvārdu runu karjeras attīstības mērķa sasniegšanai (piem., darba devēja informēšanai), rosina klausītājus uz diskusiju. Raksta patstāvīgi lietišķo vēstuli, iesniegumu, dzīvesgaitas aprakstu (CV) un motivācijas vēstuli, arī digitālajā formā un e-vidē. Izvēlas un izmanto ar karjeras mērķu sasniegšanu saistīta satura (dzīves apraksti, motivācijas vēstules) radīšanai un pārraidei piemērotākās digitālo tehnoloģiju sniegtās iespējas.	viņu ģimenes locekļus, vietējo kopienu ekonomiku un sabiedrību Eiropas mērogā un pamato to, ar dažādos avotos gūtu informāciju un statistikas datiem. Salīdzina veiksmīgus paša izvēlētas nozares pārstāvjus lai izdarītu secinājumus par viņu sasniegumiem un īpašībām, kas nodrošinājušas panākumus. Mērķtiecīgi izzina, analizē, izvērtē un savieno dažāda veida informāciju par karjeras iespējām, izprot to kontekstu. Raksturojot karjeras iespējas, atšķir faktos balstītu apgalvojumu no pieņēmuma, faktus no viedokļa, un patstāvīgi formulē pamatotus secinājumus.	attīstības situācijas modeli un tajā pamatotu karjeras attīstības plānu. Īsteno to, un, ja nepieciešams, īstenošanas laikā pielāgo plānu mainīgajai situācijai, meklē citu pieeju, paņēmieni. Izvērtē paveikto un plāno uzlabojumus turpmākajam darbam. Elastīgi un izsvērti izmanto pieejamos resursus un rod jaunus, lai īstenotu savu karjeras ieceri. Saskaroties ar grūtībām karjeras attīstības plāna īstenošanā, neatlaidīgi meklē un rod risinājumu. Veido rīcības plānu un īsteno sadarbību savu karjeras attīstības mērķu sasniegšanai.	
12.	Patstāvīgi un regulāri analizē un reflektē par sava snieguma saistību ar emocijām, personiskajām īpašībām un uzvedību dažādās karjeras jomās (mācību darbs, interešu izglītība, brīvā laika aktivitātes, mājas darbi), patstāvīgi rod veidus, kā attīstīt spējas pārvaldīt savu	Gūst vispusīgu, precīzu informāciju par karjeras iespējām, izvērtē tās ticamību un analizē, kādēļ atsevišķās situācijās ticamu informāciju iegūt ir grūtības. Mērķtiecīgi izvēlas vai pielāgo un efektīvi izmanto atbilstošas	Interesējas par atklājumiem un inovācijām, proaktīvi meklē jaunas karjeras attīstības iespējas, lai, tās īstenojot, efektīvi uzlabotu savu un citu dzīves kvalitāti. Rosina diskusijas par savām karjeras iecerēm, pauž savu viedokli, noskaidro citu viedokļus	Āra nodarbības (mācību ekskursijas), ziņojums Darbu mape Informācijas vizualizēšana Jautājumi un atbildes nodarbības sākumā (beigās) Multimediju prezentācija Mutiska uzstāšanās Pašvērtējums

domāšanu, emocijas un uzvedību. Raugoties uz esošo karjeras situāciju no dažādiem skatu punktiem, pamana jaunas iespējas; mērķtiecīgi un elastīgi izmanto citu pieredzi vai attīsta savas ideju radīšanas stratēģijas, lai nonāktu pie jauniem un noderīgiem risinājumiem. Mērķtiecīgi izvēlas vai pielāgo un efektīvi izmanto atbilstošas digitālās tehnoloģijas digitālās darbu mapes veidošanā. Analizē savas priekšrocības darbam vai uzņēmējdarbībai noteiktā nozarē (profesijā) Latvijā vai ārzemēs. Pieņem lēmumus, novērtējot savas vajadzības, zināšanas un intereses, patstāvīgi plāno savu ikdienu saistībā ar nākotnes karjeru. Patstāvīgi izmanto kritērijus, kas palīdz īstenot darba uzraudzīšanu un pilnveidošanu dažādās karjeras jomās, izvērtē, apkopo un turpmākā darba procesā mērķtiecīgi izmanto gūto pieredzi.	digitālās tehnoloģijas, lai atrastu un apstrādātu informāciju par karjeras iespējām. Atlasa un analizē informāciju par izglītības un darba iespējām Latvijā un ārzemēs. Atlasa un analizē informāciju par dažādās nozarēs un profesijās nepieciešamajām zināšanām, prasmēm un personības īpašībām un par darba tiesisko regulējumu, t.sk., par darba vides riska faktoriem Latvijā. Analizē informāciju par profesiju klasificēšanas iespējām, profesionālo interešu jomām un nozarēm. Raksturo vaļasprieku, mācību priekšmetu saturu un profesionālo interešu savstarpējo atbilstību. Raksturo vērtību realizēšanas iespējas profesionālajā darbībā. Skaidro un pamato savu skatījumu par izglītības, nodarbinātības kopsakarībām gan vietējā, gan globālā mērogā; izvērtē individu, sabiedrības un vides mijiedarbību karjeras attīstības kontekstā.	un to pamatojumu, nosaka kopīgo un atšķirīgo, pauž piekrišanu vai nepiekrišanu. Patstāvīgi nosaka aktuālas karjeras attīstības vajadzības, precīzi formulē karjeras attīstības problēmu un pamato nepieciešamību to risināt. Izvirza karjeras attīstības mērķi, piedāvā vairākus risinājumus, izvērtē tos attiecībā pret mērķi, izvēlas un nolemj īstenot labāko risinājumu. Regulāri un atbilstoši savām karjeras attīstības vajadzībām izvirza īstermiņa un ilgtermiņa karjeras attīstības mērķus; formulē kritērijus, pēc kuriem izvērtēt, vai mērķis ir sasniegts; plāno mērķa īstenošanas soļus; uzņemas atbildību par savu lomu soļu īstenošanā un mērķu sasniegšanā. Izvirza dzīves mērķus un darbojas, lai prognozētu, patstāvīgi pieņemtu atbildīgus un izsvērtus lēmumus par savu nākotnes darbības jomu (karjeru), ņemot vērā informāciju par izmaiņām darba tirgū un respektējot savas vajadzības un	Piedalīšanās diskusijās (diskusija) Rakstiska atskaite Rezumēšana (secināšana) Sadarbības prasmju novērtēšana
--	---	---	---

Veido un prezentē tekstus karjeras mērķu sasniegšanai (piem., savu dotumu, sasniegumu, interešu, vajadzību un nākotnes nodomu savstarpējās saistības atklāšanai), bagātina tos ar specifiskiem līdzekļiem (balss toni, tēlainu valodu, precīzu un aprakstošu vārdu krājumu, neverbālajiem saziņas līdzekļiem), lai sasniegtu komunikatīvo mērķi. Izmanto svešvalodu savu karjeras attīstības mērķu sasniegšanai starptautiskā kontekstā klātienē vai virtuālā vidē. Patstāvīgi vai pēc noteiktiem paraugiem veido profesionālajai saziņai atbilstošus rakstveida tekstus (iesniegumu, dzīvesgaitas aprakstu (CV) un motivācijas vēstuli), identificē raksturīgākās kļūdas lietišķajā saziņā. Mērķtiecīgi izvēlas vai pielāgo un efektīvi izmanto atbilstošas digitālās tehnoloģijas, lai radītu, prezentētu un pārraidītu karjeras mērķu sasniegšanai nozīmīgu saturu.	Salīdzina darba devēju un klientu prasības dažādos laika posmos un valstīs, un izdara secinājumus par darba tirgus, t.sk., uzņēmējdarbības, attīstības tendencēm. Mērķtiecīgi kritiski analizē karjeras iespējas, izzinot, analizējot un kritiski izvērtējot to kontekstu. Lai sasniegtu konkrētu mērķi, sintezē un interpretē informāciju par karjeras iespējām. Raksturojot karjeras iespējas, spriež no konkrētā uz vispārīgo un no vispārīgā uz konkrēto. Argumentē, pierādot izteiktā apgalvojuma ticamību un veidojot pamatotus secinājumus, pamana un novērš loģiskās argumentācijas kļūdas.	vērtības. Patstāvīgi izstrādā karjeras attīstības plānu; īsteno to, izvēloties, lietojot un pielāgojot piemērotas problēmrisināšanas stratēģijas; elastīgi reaģē uz neparedzētām izmaiņām; izvērtē paveikto un gūtos secinājumus izmanto arī citā kontekstā. Efektīvi organizē resursus, lai īstenotu savu karjeras ieceri; patstāvīgi meklē, izvērtē un atbildīgi izmanto citu idejas. Kļūdas un grūtības karjeras attīstības plāna īstenošanā izmanto kā iespēju izaugsmei. Plāno un īsteno nozīmīgu, cieņpilnu verbālu, neverbālu un digitālu komunikāciju karjeras attīstības mērķu sasniegšanai. Piedāvā savas idejas, lai iedvesmotu citus īstenot viņu karjeras ieceres.	
--	--	---	--